

Motion till riksdagen

1987/88: A252

av Stig Gustafsson m. fl. (s)
om personalutbildningen

I alla historiska skeden har det sagts att "vi befinner oss i en brytningstid". Det finns därför anledning att vara misstänksam mot sådana påståenden. Mycket talar dock för att vi i dag befinner oss i en brytningstid av samma dignitet som då jordbrukssamhället övergick i industrisamhället. Det kan inte förnekas att övergången från jordbrukssamhälle till industrisamhälle innebar mycket viktiga förändringar i människornas levnadsvillkor och tänkesätt. Det skedde också en maktförskjutning i samhället som grovt sett innebar att makten kom att ligga hos dem som kontrollerade energi- och råvarutillgångarna medan jordäggande blev mindre betydelsefullt som bas för maktutövning.

Under 1960-talet nådde tjänsteproduktionen en större omfattning än varuproduktionen räknat i antal anställda och utvecklingen tycks fortsätta i samma riktning. Tjänsteproduktionen ställer större krav på utbildning och kunskaper än varuproduktionen. Samtidigt ökar kunskapskraven i den varuproducerande sektorn på grund av nödvändigheten att ta till vara ny teknik och utveckla ny arbetsorganisation. Även i jordbruket och skogsbruket har introducerats produktionsformer som kräver omfattande kunskaper. Det finns därför skäl att nu tala om en brytningstid av samma slag som då industrialiseringen satte fart.

Kunskapen håller på att få en helt ny strategisk roll. Symtomatiskt är att arbetsgivare alltmer talar om människorna, bärarna av kunskapen, som "humankapital". Ordet "arbetskraft" uppstod å andra sidan då muskelkraften var den viktigaste egenskapen hos lönearbetarna.

Frågan om makten över kunskapen håller följdriktigt på att bli en politisk fråga av största vikt. Mycket talar för att den kan jämföras med tidigare diskussioner kring ägandet av det fysiska kapitalet.

Kunskap förmedlas i utbildningssystemet. Detta får en växande betydelse i kunskapsamhället. Redan nu utgör det offentliga utbildningssystemet omkring 20 % av den offentliga konsumtionen. Det styrs av mål som tar sikte på att stödja individerna som individer och i deras olika roller, som samhällsmedborgare, som yrkesutövare m. m. Ett övergripande mål är att nå ökad jämlikhet.

Samtidigt utvecklas ett omfattande informellt system i form av arbetsgivarfinansierad personalutbildning. Detta har som enda mål att utveckla produktionen. I personalutbildningen är det de människor som i särskild grad anses representera "humankapital" som vårdas, men kanske också

tämjes genom olika slag av formella och informella band, för att tillgodose produktionens mål. Personalutbildningen har sålunda, trots vad som ofta sägs, klart antihumanistiska mål och en benägenhet att öka ojämlikheten i samhället. Risken för en polarisering och kanske "japanisering" är stor.

Det finns dock starka skäl att allmänt stimulera en volymtillväxt av personalutbildningen och särskilt dess utveckling inom områden där den i dag har en mycket begränsad omfattning. Med ett ökat fackligt inflytande över utbildningens innehåll och fördelning kan också en, från socialdemokratiska utgångspunkter, bättre inriktning uppnås eftersom de fackliga organisationerna har att tillgodose individernas behov, inte bara produktionens. Detta är ett krav som vid upprepade tillfällen ställts från fackligt håll.

En förstudie på problemområdet, som gjorts inom arbetsmarknadsdepartementet har inte följts upp. I utbildningsdepartementets bilaga till budgetpropositionen sägs endast att "Det är möjligt att den situationen ånyo uppstår att det finns anledning för samhället att söka påverka personalutbildningens omfattning och inflytandet över den, såsom syftet var med förnyelsefonderna."

Det är angeläget att ett initiativ tas snarast eftersom det är nödvändigt att få till stånd en bred diskussion kring personalutbildningen i ett längre perspektiv och med de ideologiska utgångspunkter som här skisserats.

Utvecklingen av personalutbildningen har stimulerats av olika samhälleliga åtgärder och genom skilda avtal. De viktigaste åtgärderna från samhällets sida är 1985 års lag om förnyelsefonder, den ökande subventioneringen av personalutbildning för vissa grupper via AMU i företag samt möjligheterna att köpa utbildning i det offentliga utbildningssystemet genom förändringar i reglerna för s. k. uppdragsutbildning. På avtalssidan är det främst 1985 års uppgörelse på det statliga området om avsättning till förnyelsefonder och en liknande överenskommelse samma år på det kommunala området angående personalutveckling i samband med förändringsarbete som bör framhållas i detta sammanhang.

Såväl lagen om förnyelsefonder som avtalen på den offentliga sektorn upphör att ha effekter i början på 1990-talet. Detta understryker behovet av att nu påbörja ett arbete med ett längre perspektiv i sikte.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om personalutbildning.

Stockholm den 22 januari 1988

Stig Gustafsson (s)

Sylvia Lindgren (s)

Berit Löfstedt (s)

Arne Andersson (s)

i Gamleby

Ulla Johansson (s)

Sven-Åke Nygårds (s)